ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ НОМИДАН ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

Боғот тумани

2024 йил 13 ноябрь

Судъя: Э.Розумбетов

Боғот туманлараро иқтисодий суди судьяси Э.Розумбетов раислигида, суд ёрдамчиси У.Зариповнинг котиблигида, Тупроққалъа туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши "AL JASURBEK" фермер ҳўжалиги манфаатини кўзлаб жавобгар "TUPROQQAL`A TEXTIL" масъулияти чекланган жамиятидан 58 636 664 сўм асосий қарз ва 29 318 332 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво аризаси бўйича ишни Тупроққалъа туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши вакили А.Самандаров (2024 йил 12 ноябрь кунги № 389-сонли ишончнома асосида), ва Э.Бейжанов (фермер ҳўжалик раҳбари) иштирокида Боғот туманлараро иқтисодий суди биносида очиқ суд мажлиси муҳокамасида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

аниклади:

"AL JASURBEK" фермер хўжалиги (бундан буён матнда даъвогар деб юритилади) ва "TUPROQQAL`A TEXTIL" масъулияти чекланган жамияти (бундан буён матнда жавобгар деб юритилади) ўртасида 2023 йил 20 январда 66-сонли пахта хом-ашёси ва уруғлик пахтани етказиб бериш ҳамда харид қилиш бўйича фьючерс шартномаси тузилган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартноманинг 1.1-бандига кўра, "Хўжалик" ўзининг 2023 йил учун "Агротехнологик харитаси" (бизнес режаси)га асосан 22 гектар ер майдонидан Хоразм-150 навли, 66,9 тонна пахта хом-ашёсини "Буюртмачи"га етказиб бериши, "Буюртмачи" эса ушбу махсулотни қабул қилиб олиш ва шартноманинг 4.1-бандига мувофиқ ҳақини тўлаш мажбуриятини ўз зиммасига олган.

Шартноманинг 4.1-бандига кўра, "Хўжалик" томонидан "Буюртмачи" га етказиб бериладиган пахта хом-ашёсининг ўртача харид нархи 1 (бир) тоннаси учун 8 300 000 сўмни ташкил қилади.

Шунингдек, шартноманинг 4.5-бандига кўра, "Буюртмачи" томонидан "Хўжалик"нинг етказиб берилган пахта хом-ашёси қийматининг якуний хисоб-китоблари терим учун ўтказилган пуллар ва бошқа харажатлар чегирилганидан қолган қисми ҳосил йилининг 31 декабрь санасига қадар, уруғлик пахтанинг 1-босқичда топширилган уруғлик пахта хом-ашёси учун ҳисобланган устаманинг 50 фоизи микдорида уруғчилик хўжаликларига пахта хом-ашёсини "Буюртмачи"га топширган вақтда тўловлар амалга оширилади.

Шартноманинг 4.6-бандида эса, махсулотни транспортда ташиш ва тушириш харажатлари "Буюртмачи" хисобидан хақиқий вазн бўйича ва бутун масофа учун хосил йилининг 31 декабрига қадар амалга оширилади.

Даъвогар томонидан жавобгарга жами 305 028 557 сўмлик махсулот берилган бўлсада, жавобгар томонидан жами 246 391 893 сўм ушланма ва тўловлар амалга оширилиб, 58 636 664 сўм қарздорлик юзага келган.

Низони ўзаро ҳал этиш чораси сифатида даъвогар томонидан юборилган талабнома жавобгар томонидан оқибатсиз қолдирилган.

Тупроққалъа туман фермер, деҳқон ҳўжаликлари ва томорқа ер эгалари Кенгаши (бундан буён матнда Кенгаш деб юритилади) даъвогар манфаатида судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, жавобгардан 58 636 664 сўм асосий қарз ва 29 318 332 сўм пеня ундиришни сўраган.

Суд мухокамасининг вақти ва жойи тўғрисида тегишли тартибда хабардор қилинган жавобгар суд мажлисида вакили иштирокини таъминламади.

Суд, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг (бундан буён матнда ИПК деб юритилади) 127, 128 ва 170-моддалари талабига кўра, ишни жавобгарнинг иштирокисиз кўриш мумкин деб хисоблайди.

Суд мажлисида иштирок этган кенгаш вакили тушунтириш бериб, даъво талабларини қуллаб-қувватлаб, даъвони қаноатлантиришни суради.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар вакили тушунтириш бериб, даъво талабларини кўллаб-қувватлаб, даъвони қаноатлантиришни сўради.

Суд, тарафлар вакилларининг важларини тинглаб хамда иш хужжатларини ўрганиб чикиб, куйидагиларга кўра даъво талабларини кисман каноатлантиришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 16-моддасига асосан ушбу Конституциянинг бирорта қоидаси Ўзбекистон Республикасининг хуқуқ ва манфаатларига, ушбу Конституциянинг биринчи бўлимида назарда тутилган асосий принцип ва нормаларга зарар етказадиган тарзда талқин этилиши мумкин эмас.

Ўзбекистон Республикасининг қонунлари ва бошқа норматив-хуқуқий хужжатлари Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси асосида ва уни ижро этиш юзасидан қабул қилинади. Бирорта қонун ёки бошқа норматив-хуқуқий хужжат Конституциянинг принцип ва нормаларига зид бўлиши мумкин эмас.

Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси 236-моддасига кўра, мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун хужжатлари талабларига мувофик, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда кўйиладиган бошқа талабларга мувофик лозим даражада бажарилиши керак.

Ушбу Кодекснинг 465-моддасига асосан контрактация шартномасига мувофик кишлок хужалиги махсулотини етиштирувчи кишлок хужалиги махсулотини кайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид киладиган шахсга - тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу махсулотни кабул килиш (кабул килиб туриш), унинг хакини шартлашилган муддатда белгиланган бахода тулаш (тулаб туриш) мажбуриятини олади.

Кодекснинг 466-моддасида эса, қишлоқ хўжалиги махсулотини етиштирувчи ўстирилган (ишлаб чиқарилган) қишлоқ хўжалиги махсулотини тайёрловчига контрактация шартномасида назарда тутилган миқдор ва ассортиментда топшириши шарт.

Агар махсулот етиштирувчи ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган мажбуриятларини бажармаганлиги оқибатида қишлоқ хўжалиги махсулоти контрактация шартномасида назарда тутилган микдор ва ассортиментда олинмаслиги олдиндан маълум бўлиб қолса, тайёрловчи шартномани бекор қилишни ёки ўзгартиришни ва зарарни қоплашни талаб килишга хакли.

Иш хужжатларидан кўринишича, тарафлар ўртасида тузилган шартномага асосан даъвогар томонидан жавобгарга жами 305 028 557 сўмлик махсулот берилган бўлсада, жавобгар томонидан жами 246 391 893 сўм ушланма ва тўловлар амалга оширилиб, 58 636 664 сўм қарздорлик юзага келган. Етказиб берилган махсулот жавобгар томонидан қабул қилинганлиги 30.09.2023 йилдаги 6-сонли, 31.10.2024 йилдаги 68-сонли электрон тарзда тасдиқланган хисобварақ-фактуралар ва тарафлар ўртасида 12.11.2024 йилда тузилган далолатнома билан тасдиқланади.

Шунга кўра, суд, жавобгардан даъвогар фойдасига 58 636 664 сўм асосий карздорликни ундиришни лозим топади.

Шунингдек, даъвогар ўзининг даъво талабида жавобгардан тўлов кечиктирилганлиги учун 29 318 332 сўм пеня ундиришни сўраган.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 260, 262-моддасига кўра, конун хужжатлари ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган такдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул суммаси неустойка хисобланади. Неустойка тўгрисидаги келишув ёзма шаклда тузилиши керак.

Шартноманинг 5.4-бандида, мазкур шартномага мувофик белгиланган муддатларда бўнак (аванс) маблағларини, топширилган (юклаб жўнатилган) пахта хом-ашёси ҳақини тўлашдан асоссиз бўйин товлаганлиги учун "Буюртмачи" "Хўжалик" ка белгиланган устамалар тўланиши инобатга олинмаган ҳолда асоссиз тўлашдан бўйин товлаган сумманинг 20 фоизи микдорида жарима тўлайди.

Мазкур ҳолатда жавобгар томонидан даъвогар фойдасига 2023 йил 31 декабргача асосий қарздорлик тўлиқ тўланиши лозим эди. Яъни, 2023 йил 31 декабрь ҳолатига жавобгарнинг даъвогар олдидаги қарздорлиги 58 636 664 сўмни ташкил қилган ва даъвогар пеняни ушбу қарздорлик суммасидан тўғри ҳисоблаган.

Бироқ, Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг "Мажбуриятларни бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик учун мулкий жавобгарлик тўгрисидаги фукаролик конун хужжатларини кўллашнинг айрим масалалари ҳақида"ги 2007 йил 15 июндаги 163-сонли карорининг 4-бандига асосан ФКнинг 326-моддасига мувофик суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий аҳволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка микдорини камайтиришга ҳақли.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодексининг 326-моддасига мувофик, суд қарздор томонидан мажбуриятларнинг бажарилиш даражасини, мажбуриятда иштирок этувчи тарафларнинг мулкий аҳволини, шунингдек кредиторнинг манфаатларини эътиборга олиб, неустойка миқдорини камайтиришга ҳақли.

Шунга кўра, суд даъво талабидаги кечиктирилган тўловлар учун хисобланган пеня ундириш талабини кўриб чикиб, жавобгар томонидан мажбуриятлар бажарилиши даражасини инобатга олиб, пеня суммасини камайтириб, жавобгардан 14 000 000 сўм пеня ундиришни, пенянинг колган кисмини каноатлантиришни рад килишни лозим деб топади.

Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 68-моддасига кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши керак.

Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 118-моддасига кўра, суд харажатлари ишда иштирок этувчи шахсларнинг каноатлантирилган даъво талаблари микдорига мутаносиб равишда уларнинг зиммасига юклатилади.

Баён этилганларга асосан суд, даъвогарнинг даъвосини қисман қаноатлантиришни, жавобгардан даъвогар фойдасига 58 636 664 сўм асосий қарз, 14 000 000 сўм пеня ва олдиндан тўланган 37 500 сўм почта харажатини ундиришни, даъво талабининг қолган қисмини қаноатлантиришни рад қилишни ва жавобгардан Республика бюджетига 1 759 099,92 сўм давлат божи ундиришни лозим деб топади.

Бинобарин, Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 66, 68, 113, 118, 128, 129, 170, 176-179, 186-моддаларини қўллаб, суд

карор килди:

Даъвогарнинг даъвоси қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар "TUPROQQAL`A TEXTIL" масъулияти чекланган жамиятидан даъвогар "AL JASURBEK" фермер хўжалиги фойдасига 58 636 664 сўм асосий қарз, 14 000 000 сўм пеня ундирилсин.

Жавобгар "TUPROQQAL`A TEXTIL" масъулияти чекланган жамиятидан Тупроққалъа туман фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари кенгаши фойдасига олдиндан тўланган 37 500 сўм почта харажати ундирилсин.

Жавобгар "TUPROQQAL`A TEXTIL" масъулияти чекланган жамиятидан Республика бюджети фойдасига 1 759 099,92 сўм давлат божи ундирилсин.

Даъво талабининг қолган қисмини қаноатлантириш рад қилинсин.

Хал қилув қарори қонуний кучга киргач ижро варақаси берилсин.

Мазкур ҳал ҳилув ҳарори устидан Хоразм вилоят судининг иҳтисодий ишлар буйича судлов ҳай прорҳали бир ой ичида апелляция тартибида, ҳал ҳилув ҳарор кирган кундан эътиборан олти ой ичида кассация тартибида і ротест келтириш) мумкин.

Судья

Э.Розумбетов